

3503000

3504000

3505000

7139000

7138000

7137000

7136000

7135000

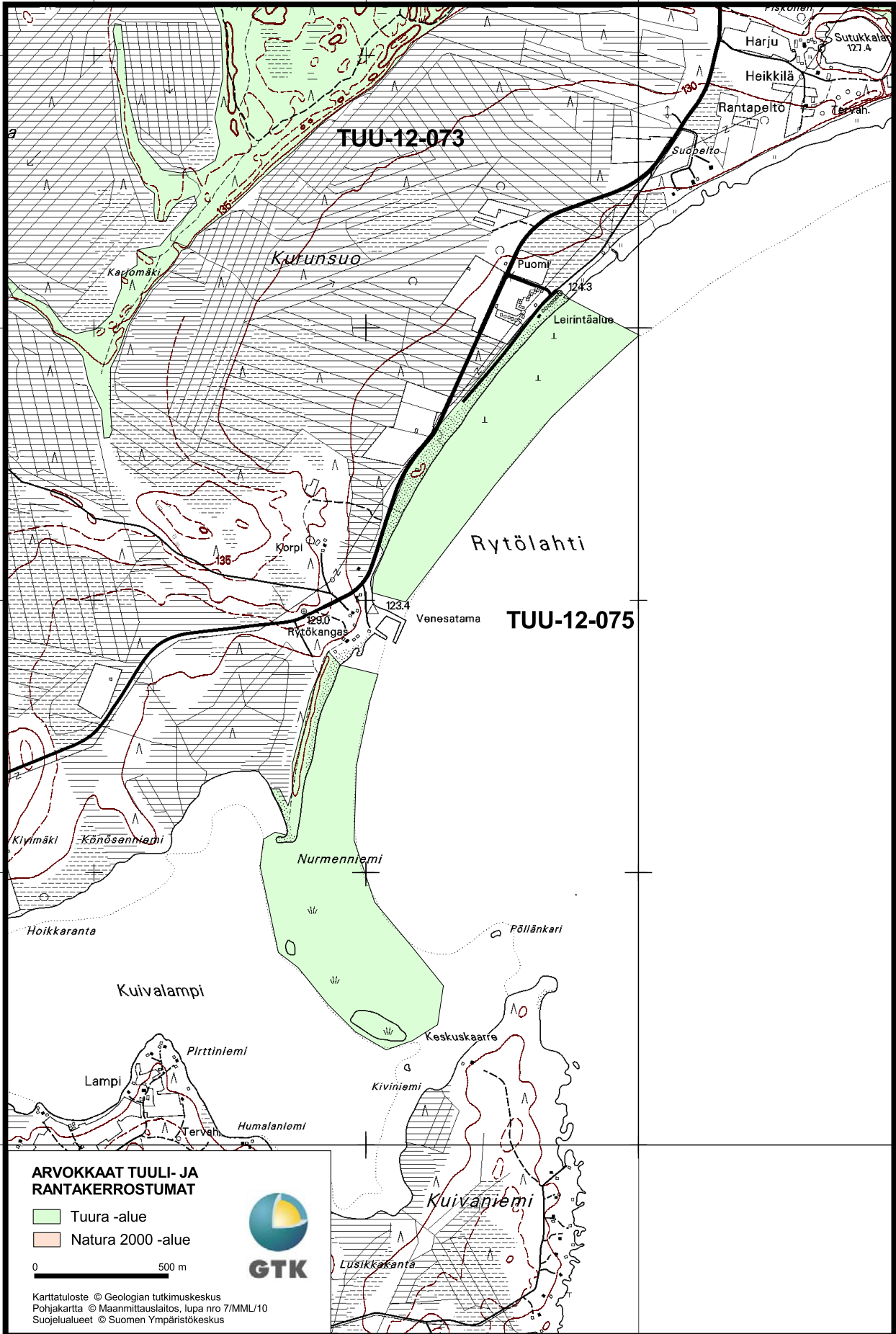
7139000

7138000

7137000

7136000

7135000

ARVOKKAAT TUULI- JA RANTAKERROSTUMAT

- Tuura -alue
- Natura 2000 -alue

0 500 m

Karttatuloste © Geologian tutkimuskeskus
Pohjakartta © Maanmittauslaitos, tupa nro 7/MML/10
Suojelualueet © Suomen Ympäristökeskus

3503000

3504000

3505000

RYTÖLAHDEN DYYNIT JA RANTAKERROSTUMAT

Vaala

Tietokantatunnus: TUU-12-075

Arvoluokka: 3

Muodostuma: Tuuli- ja rantakerrostuma Pinta-ala: 81,9 ha

Korkeus: 125 m mpy. Karttalehti: 3432 01

Alueen suhteellinen korkeus: 3 m

Muodon suhteellinen korkeus: 3 m

Sijainti: Manamansalon kaakkoisreunalla Oulujärven Ärjänselän rannalla, 28 km Vaalasta kaakkoon.

Geologia

Rytölahden melko hyvin kehittyneellä tuuli- ja rantakerrostuma-alueella on kaksi pitkää rantadyyniä tai dyyniytynyttä rantavallia, joiden edustalla on leveä vedenalainen rantakerrostumavyöhyke (vrt. Keränen 1985, Kemiläinen & Keränen 1989). Vedenalainen osa on mukana alueen rajauksessa. Kaarevat, 800 ja 1 400 metrin pituiset rantadyynit ovat noin 20-60 metriä leveitä ja 2-3 metriä korkeita. Loivasti kumpuileva pohjoinen dyyni on uimaranta- ja leirintäaluekäytön takia voimakkaasti kulunut. Eteläinen dyyni on peitteisempi, ja sen rannanpuoleisella jyrkällä rinteellä on paikoin eroosiota. Rantadyynien edustalla on leveä rannansuuntaisten särkkien vyöhyke (vrt. Keränen 1985). Vedenalaiset rantakerrostumat jatkuvat Nurmenniemen särkkään kaakkoon lähes Kuivaniemelle asti erottaen Kuivalammen muusta Oulujärvestä. Samantapainen muodostuma on kerrostunut myös Manamansalon pohjoisosaan Kaaresjärven ja Oulujärven väliin (ks. TUU-12-074).

Ylin ranta (Ancylusjärvivaihe) on seudulla noin 190 metrin tasolla. Oulujärvi kuroutui Ancylusjärvestä noin 9 500 vuotta sitten (Pajunen 2004), jolloin vedenpinta oli seudulla noin 7 metriä nykytasoa alempana. Rytölahden rantadyynit ovat kehittyneet Oulujärven kuroutumisen jälkeisessä transgressiovaiheessa. Vedenpinnan kohoaminen kulutti kohdealueen koillispuolista Paljakantörmää, ja törmästä irronnut aines kerrostui rantavirtausten kuljettamana lounaaseen kohdealueelle (Koutaniemi & Keränen 1983, Keränen 1985). Rantavoimien kerrostamien vallien päälle kerrostui avoimessa rantavyöhykkeessä jatkuvasti myös tuulen kuljettamaa hiekkaa. Vedenpinnan kohoamisen aiheuttama muutos hahmottuu hyvin alueen eteläosassa, missä eteläinen rantadyyni on ollut vanhan kartan mukaan vielä vuonna 1849 yli 400 metriä pitempi kuin nykyisin. Rantavoimat ovat kuitenkin tuhonneet dyynin eteläosan ja kerrostaneet aineksen uudelleen vedenalaisen särkän jatkeeksi (Keränen 1985). Vedenpinnan kohotessa Rytölahden rantakerrostumien alle on jäänyt myös vanhoja turvekerrostumia. Vuonna 1951 aloitettu Oulujärven säännöstely on alentanut järven keski- ja maksimivedenkorkeuksia, minkä vuoksi Paljakantörmän kuluminen ja aineksen kerrostuminen sen ympäristöön on pysähtynyt lähes kokonaan. Kerrostumisen väheneminen on puolestaan johtanut rantadyynivallien kulumiseen (Kemiläinen & Keränen 1989). Alue on maisemallisesti melko näyttävä ja havainnollinen käyntikohde.

Biologia

Pohjoisempi Kultahiekkojen hiekkaranta on varsin kulunut ja lähes kasviton. Jonkin verran kasvaa jokapaikansaraa, sarjakeltanoa, harvasti hietakastikkaa, punanataa ja peltovalvattia. Takavallilla kasvaa mäntyjen ja koivujen ohella kiiltopajua. Kultahiekan eteläosan puuttomalla hiekkarannalla, mökin eteläpuolella on hiekkaisia variksenmarjamättäitä ja muutama hiekkainen pajumätäs. Mättäät ovat muodoiltaan hieman dyynimäisiä, mutta ne ovat ilmeisesti kuitenkin pääosin deflaation synnyttämiä. Mökin pohjoispuolelta hiekkaranta on tasaisempi, täälläkin on tosin ainakin yksi kanervaa kasvava hiekkamätäs. Hiekkarantaa laikuttavat lisäksi karvakarhunsammalkasvustot, lampaannata, sarjakeltano sekä rantavallien harvat hietakastikkakasvustot. Aivan alin ranta on sulkeutunut kapean, 2 metriä leveän vesisarakasvuston taakse. Rannalla kasvaa lisäksi hieman kiiltopajukkoa ja mm. säderusokkia ja pullosaraa. Toiselta puolelta hiekkaranta rajoittuu harvaan rantamännikköön.

Eteläisempi hiekkaranta on kapeampi kaventuen etelänokkaa kohden. Vedessä kasvaa runsaasti rantaluikkaa, jouhivihvilää, ratamosarpiota, rantaukontatarta, rantaleinikkiä ja hieman syvemällä harvaa järvikortetta. Vedenpäällinen hiekkaranta on aika kasviton. Sillä viihtyy lähinnä harva hietakastikkakasvusto. Rantadyynin edustalla on lisäksi kapea poronjäkäälävyö, lampaannataa ja sarjakeltanoa. Aivan dyynin eteläkärjen itäistä hiekkarantaa kiertää järviruovikko ja metsän puolelta pajukko. Rantadyynin puusto on varttunutta hieman erirakenteista männikköä. Aluskasvillisuus on varvikkoista.

Maisema ja muut arvot

Alue hahmottuu pääosin selkeästi ympäristöstä. Paljaat hiekkarannat näkyvät mainiosti etenkin järveltä. Rannoilta on avara näköala Paljakantörmälle ja Oulujärven Ärjänselälle, joka on Suomen sisävesien laajin ulappa. Ärjänsaaren paljaat rantatörmät hämmöttävät ulapan takana kaakossa noin 15 kilometrin päässä. Eteläosassa avautuu maisemia myös länsipuoliselle avoimelle nevalle ja Kuivalammelle. Sisäinen maisema on hieman yksitoikkoinen.

Pohjoisella Kultahiekköjen rantadyynillä on uimaranta ja leirintäalue, ja dyynien välissä on venesatama ja muutamia loma-asuntoja. Alueen pohjoispuolella on Manamansalon harjijensuojelualue (HSO110134).

Kirjallisuus:

Kemiläinen, H & Keränen, R. 1989. Manamansalon geomorfologinen kartta 1:50000 ja oheislukemisto geomorfologiseen karttaan. Oulun yliopisto, Oulujärven tutkimusasema. 24 s. + liitekartta.

Keränen, R. 1985. Wave-induced sandy shore formations and processes in Lake Oulujärvi, Finland. *Nordia* 19:1,1-58.

Koutaniemi, L. & Keränen, R. 1983. Lake Oulujärvi, main Holocene developmental phases and associated geomorphic events. *Ann. Acad. Sci. Fennicae AIII*. 135. 48 s.

Pajunen, H. 2004. Järvisedimentit kuiva-aineen ja hiilen varastona. Geologian tutkimuskeskus, tutkimusraportti 160.

TUU-12-075 Rytölahden dyynit ja rantakerrostumat. Metsittynyt rantadyyni ja sen edustalla olevia pääosin vedenalaisia särkkiä alueen eteläosassa. Kuva: H.Rönty, © GTK 2011.